

Slovėnų bibliografija

Matjaz HOCEVAR

Slovėnijos nacionalinė ir universiteto biblioteka, Turjaska 1, P.P.259, SLO-61001 Ljubljana, Slovenia

“Slovėnų bibliografija” (“Slovenska bibliografija”) leidžiama nuo 1945 m. gegužės mėnesio. Iš pradžių ji apėmė tik periodinius leidinius ir knygas, o nuo 1950 m. - taip pat ir straipsnius. Vadovaujamosi nacionaliniais, o ne teritoriniais kriterijais. Slovėnijoje siekiama registruoti viską, kas slovėniškai išleidžiama visame pasaulyje (daug slovėnų emigravo iš šalies dėl ekonominių bei politinių priežasčių). Bibliografijos “Slovenica” dokumentų atrankos principai yra šie: slovėnų autorius, slovėnų kalba ir slovėnų leidėjas.

Nacionalinė bibliografija rengiama kiekvienais metais, yra išsami, apskritai labai gerai parengta, tačiau jos leidimas ėmė strigti (susidarė 10 metų spraga). Pagrindinė atsilikimo priežastis buvo ta, kad ilgai rengiami rankraščiai, sudaromos rodyklės ir skaitoma korektūra. Paskutinė nacionalinė bibliografija, parengta tradiciniu būdu, apėmė 2 metus (1978-1979). Į bibliografiją taip pat įtraukti žemėlapių, natos, įrašai plokštelėse, juostose bei kasetėse. Pagalbinį aparatą sudarė periodinių leidinių ir knygų sisteminė rodyklė, dvi autorių (knygų ir straipsnių) rodyklės, knygų kolekcijos apžvalga ir dviejų tipų statistiniai duomenys (periodinių leidinių kiekis skirtinguose UDK skyriuose ir knygų, išverstų iš užsienio kalbų, skaičius).

Slovėniškų periodinių leidinių vidurkis yra apie 1000 vienetų, 2500-3000 knygų bibliografinių įrašų, įskaitant disertacijas ir kai kuriuos mažesnės apimties spaudinius. Iš slovėniškų periodinių leidinių vidutiniškai įtraukiama 16 000 straipsnių.

Atsižvelgiant į tokį vėlavimą, 1985 m. nuspręsta šią sistemą pertvarkyti. Nutarta leisti kas ketvirtį knygų bibliografiją ir suvestinę metų rodyklę. 1988 m. pradėta naudoti kompiuterinė technologija. Praleistų metų duomenys buvo kaupiami kompiuteryje, ir 1984 m. Slovėnų nacionalinės bibliografijos 50-mečio proga išėjęs tomas užpildė

šią spragą. Metų suvestinės rodyklės leidžiamos su autorių, antraščių ir dalykų rodyklėmis.

Nacionalinė ir universiteto biblioteka Liublianoje yra nacionalinės bibliografijos centras. Už kompiuterinę sistemą, jos techninę ir programinę įrangą nuo jos įdiegimo pradžios 1988 m. atsako Mariboro universiteto Informacijos institutas. Iš pradžių jis tvarkė visos Jugoslavijos sistemą, o atgavus nepriklausomybę 1991 m. - tik Slovėnijos.

Naudojama sistema COBISS (Jungtinės dialoginės bibliografinės sistemos ir tarnybos) ir jos pagrindinė duomenų bazė COBIB (Jungtinė dialoginė bibliografinių duomenų bazė) veikia paskirstyto knygų, periodinių leidinių, straipsnių ir nespausdintos medžiagos katalogavimo principu. Ši sistema taip pat atlieka pagrindinio šios sistemos bibliotekų katalogo funkciją. Katalogavimui naudojamas modifikuotas UNIMARC formatas COMARC. Duomenų bazėje yra 2,5 mln. bibliografinių įrašų.

Nacionalinė ir universiteto biblioteka taip pat rengia katalogavimo leidinyje įrašus, kurių vis daugiau reikia. Po nepriklausomybės atgavimo biblioteka tapo nacionaliniu ISBN ir ISSN centru. Dokumentai bibliotekoje kaupiami iš privalomųjų egzempliorių, gaunant mainais ir perkant.

Šiuo metu kai kurie bibliografiniai įrašai kiekvieną savaitę spausdinami didžiausiame Slovėnijos laikraštyje “Delo”, o atrinktų mėnesio knygų sąrašas - leidinyje “Knjiga”. Tai apžvalga, kurią remia visi pagrindiniai leidėjai. Ją galima įsigyti knygynuose, tačiau duomenys joje kartais pateikiami vėliau negu einamojoje “Slovėnų bibliografijoje”. Ir pagaliau ketvirtinis “Slovėnų bibliografijos” leidinys, leidžiamas 400 egz. tiražu, - 150 egz. prenumeratoriams, 170 egz. - tarptautiniams mainams ir likę - individualiems pirkėjams.

Iš anglų k. vertė M. Prokopčik

Apie sistemos "Parduodamos knygos" kūrimą Rusijoje

Genadij POPOV

Rusijos knygų rūmai, 4 Oktyabrskaya str., RUS-127018 Moscow

1. Įvadas

Perėjimas nuo tikslaus leidybos planavimo, egzistavusio buvusioje SSSR, prie šiandieninės knygų rinkos kelia leidėjams, platintojams ir vartotojams naujų problemų. Organizuojant Rusijos knygų rinką, dėl patirties stokos žymiai sumažėjo socialiai reikšmingų leidinių. Rinkoje jaučiamas kai kurios tematikos knygų stygius, kitos dubliuojasi, o švietimo, kultūros, mokslo ir ekonomikos raidai reikalingų kūrinių išleidžiama mažiau.

Tuo pat metu Rusijoje atsirado per 7000 leidėjų (buvusioje SSSR buvo 200 leidyklų), formuojančių dabartinę knygų rinką. Vidutiniškai kas mėnesį Rusijoje įregistruojama nuo 20 iki 30 organizacijų, norinčių pradėti leidybinę veiklą, tačiau didelė jų dalis per metus išleidžia vos keletą knygų, o dauguma leidyba visai neužsiima. Visi leidėjai leidžia knygas fiksuotu tiražu, kuris nustatomas prieš pradėdant spausdinti. Rusijos leidėjams kol kas dar neįprasta, kad turinčios paklausą knygos turi būti spausdinamos papildomai. Išsamos informacijos apie planuojamas leisti arba išleistas knygas nebuvimas, prastas grįžtamasis ryšys tarp leidėjų ir platintojų trukdo efektyviai platinti knygas, vartotojams sunku rasti reikalingų leidinių. Knygų prekybos infrastruktūra, egzistavusi SSSR, sugriauta, daugelis grandžių užsiima joms nebūdinga veikla. Atskiri šios struktūros padaliniai, išsaugoję savo orientaciją, negali vykdyti knygų platinimo funkcijų, todėl leidėjai priversti patys kurti knygų platinimo struktūras. Naujai besikuriančios knygų prekybos organizacijos kol kas nepakankamai gerai tvarko Rusijos knygų rinką. Dėl informacijos trūkumo neracionaliai naudojami resursai, kurių leidėjams bei platintojams ir šiaip jau trūksta.

Būtina paminėti Rusijos knygų rinkos įtaką tėvyninės literatūros komplektavimui bibliotekose, atliekančiose ypač svarbias kultūrinės ir informacinės funkcijas. Pavyzdžiui, per paskutiniuosius ketverius metus Rusijoje vidutiniškai išleista po 30 000 knygų ir brošiūrų per metus, tačiau didžiosios sričių viešosios bibliotekos 1994 m. įsigijo vidutiniškai tik 10-15 tūkstančių knygų. Kai kurios tokio lygio bibliotekos tegalėjo įsigyti vos 3-4 tūkstančius knygų, tuo tarpu jos turėtų nusipirkti visus naujus leidinius. Problema ne tik ta, kad bibliotekos neturi pakankamai lėšų reikiamoms knygoms pirkti, bet svarbiausia, jog nėra išsamos

informacijos apie pasirodysiančias knygas ir leidėjų nustatytas kainas.

Anksčiau veikė specializuotos knygų prekybos organizacijos - bibliotekų kolektoriai, kurios komplektavo bibliotekų fondus. Dabartinėmis rinkos sąlygomis bibliotekų kolektoriai dėl įvairių priežasčių savo pagrindinę funkciją - bibliotekų komplektavimą - atlieka nepatenkinamai, todėl knygas bibliotekos priverstos pirkti iš įvairių šaltinių. Dėl to tarp leidėjų ir bibliotekų atsiranda tarpininkų, kurie gerokai padidina parduodamos knygos kainą. Tad bibliotekos turi mokėti 3-4 kartus brangiau nei pradinė leidėjo nustatyta kaina.

Taigi Rusijoje, knygų leidybai pereinant prie rinkos santykių, didėja informacinių ryšių tarp leidėjų, platintojų ir vartotojų - bibliotekų, mokyklų, institutų, specialistų ir t.t. - vaidmuo. Viena veiksmingiausių yra knygų leidybos ir platinimo informacinė sistema “Parduodamos knygos”, funkcionuojanti rinkos ekonomikos šalyse. Rusijos sąlygomis tokia sistema, deja, neturi pagrindo - nėra didmeninės prekybos ir labai sumažėjo mažmeninės prekybos, kurios bazė yra knygynai, tinklas. Iš pirmo žvilgsnio atrodytų, kad būtina suformuoti gerą knygų didmeninės prekybos grandį, kuri pirtų knygas iš leidėjų, leistų savo katalogus, sandėliuotų, rinktų užsakymus ir pristatytų knygas vartotojams, o šios grandies pagrindu galima būtų kurti Rusijos sistemą “Parduodamos knygos”. Tačiau didmeninei prekybai reikia naujos knygų platinimo infrastruktūros, atitinkančios Rusijoje besiformuojančius rinkos santykius. Reikia pakankamai daug laiko, kol dabartinės rinkos stichijoje atsirastų struktūrų, kurios savaime susiformuos į sistemą “Parduodamos knygos”. Žinoma, būtų nepateisinama pasyviai to laukti. Atvirkščiai, sukūrus sistemą, kaupiančią informaciją apie visas Rusijoje išleistas ir parduodamas knygas, greičiau formuotųsi didmeninė bei mažmeninė prekyba. Suprantama, tokia sistema iš pradžių nebūtų vakarietiškoji sistema “Parduodamos knygos” analogas, bet ilgai, tobulėjant didmeninei ir mažmeninei knygų prekybai, ji padėtų sukurti Rusijos knygų rinką.

2. Pagrindinės sistemos "Parduodamos knygos" funkcijos

2.1. Informaciją apie knygas prekyboje būtina operatyviai pateikti platintojams, leidėjams, bibliotekoms ir ki-